

ego

DEZE MAAND

Ale van Dijk: TV mist briljante interviewers. Pagina 3

Peter Morée: Rosemary's baby. Pagina 8 en 9

Jan Haasbroek: Trammelant in etherland. Pagina 14 en 15

Contactcommissies

De minister van Defensie heeft opdracht gegeven dat in de onderdelen van de Koninklijke Landmacht contactcommissies zullen worden ingericht, die een regelmatig overleg tussen de dienstplichtige militairen en hun commandanten zullen bewerkstelligen.

In zijn schrijven van 12 februari 1969 heeft de bevelhebber der landstrijdkrachten bevel gegeven om tot oprichting van deze commissies over te gaan in een zodanig tempo dat de eerste vergaderingen in de maand maart kunnen plaats vinden. De bevelhebber verwacht uiterlijk in augustus a.s. een rapport van de commandanten over de werking van de commissies. De communicatie-media hebben ruime aandacht aan deze opdrachten gewijd, er is toejuiching zowel als kritiek.

Als geestelijk verzorger kan ik, zonder de uitgevaardigde regeling volmaakt te achten, niet anders dan mijn vreugde uitspreken over de ondernomen stappen. Vele malen hebben wij, ook in dit blad, onze bezorgdheid uitgesproken over het feit dat in de hiërarchische structuur van de strijdkrachten zo weinig mogelijkheden zijn tot overleg met en inspraak van de zijde van de dienstplichtige militairen. De contactcommissies bieden daar toe nu gelegenheid.

In sommige publicaties heb ik het bezwaar gevonden dat deze commissies zullen moeten functioneren binnen de huidige hiërarchie en dat men op die grond zich er niet te veel van moet voorstellen. Hoewel ik het bezwaar wel zie, meen ik toch dat men daar de militaire autoriteiten nauwelijks een verwijt van kan maken. De vraag of strijdkrachten het zouden kunnen stellen zonder hiërarchische lijnen is zeker niet met een eenvoudig 'ja' te beantwoorden en bovendien lijkt het toch wel onmogelijk dat Nederland alleen en op eigen houtje een geheel nieuwe structuur aan zijn strijdkrachten zou geven. In ieder geval is dat niet het doel van deze contactcommissies. Voorlopig is veel meer de vraag of binnen een bepaalde hiërarchie vormen van overleg en inspraak mogelijk zijn.

Veel reëler is de kritiek dat — als de berichten daarover juist zijn — de VVDM buiten deze opzet is gelaten. Als dat juist is, dan is het betreurenswaardig, het feit dat nog slechts een vijfde deel van de dienstplichtige militairen bij de VVDM is aangesloten is daarvoor geen excuus want waar zou men beter kunnen beginnen dan met dit vijfde deel? Dat immers zijn mensen die blijk hebben gegeven prijs te stellen op overleg en inspraak.

Nu hebben — volgens de mededelingen van de minister en de bevelhebber der landstrijdkrachten — de dienstplichtige militairen het recht en de vrijheid om in de commissies als hun vertegenwoordigers te kiezen wie zij willen. Het zou een goede zaak zijn als in die onderdelen waar besturen zijn van de VVDM deze het initiatief zouden nemen tot het stellen van kandidaten. Op deze manier zouden de dienstplichtige militairen zelf de inschakeling van de mensen van de VVDM kunnen bevorderen. Indien de nieuwe regeling zou bevorderen dat juist de mensen van de VVDM zouden worden uitgeschakeld dan kan men inderdaad spreken van een averechts effect. Het is jammer dat de militaire autoriteiten dat gevaar blijkbaar te weinig hebben onderkend.

Er zouden nog wel meer bezwaren op te sommen zijn. Maar beter is het om nu eerst maar eens af te wachten wat het gaat worden. Zoals gezegd, bij ons overheerst voorlopig de vreugde. Wij vinden deze zaak zo belangrijk dat we er in een volgend nummer uitvoeriger op willen terugkomen. RED.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

*No. 3, maart 1969,
8ste jaargang*

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
*Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878*

Vaste medewerkers:

Nico Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Bob van Opzeeland
Bert Vuijsje
Tom Weerheijm
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 6,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling

Bij de voorplaat:

*Leonard Freed reisde vorig jaar
door Frankrijk. Reeds enige keren
hebben we foto's van hem voor
EGO's voorplaat gekozen. Ook deze
maand siert een foto van Freed de
eerste pagina van ons blad. In
Deauville, mondaine badplaats aan
de mond van de Seine, ontmoette
hij deze man bij de paardenraces.
Diens gezicht verradt de teleurstel-
ling; zijn paard won niet.*

TV mist briljante interviewers

De Nederlandse televisie is dan wel veel informatie-rubrieken rijk, maar briljante televisie-interviewers hebben we niet. Het vraagstuk van de goede tv-interviewer is weer actueel geworden toen 'Indië' aan de orde werd gesteld door 'Achter het Nieuws'. Voor Herman Wigbold is het aan de kaak stellen van de 'oorlogsmisdaden' ten slotte toch nog de goede kant op gedraaid. Maar dat heeft hij niet aan zichzelf te danken. En dat heeft hij ook niet te danken aan de manier waarop hij en Hans Jacobs op de tv-schermen de problematiek gingen aansnijden.

Iedereen, die in dienst is of in dienst is geweest, krijgt vele ware verhalen en vele verzinseltjes over die politionele acties te horen. Er zijn nu nog vele beroepsmilitairen, die ze zelf hebben meegemaakt en die er in verloren uurtjes graag over opscheppen.

Wie ook na de 'Indië-oorlog' in dienst is geweest keek niet zo erg vreemd op toen Hans Jacobs op een meer emotionele dan zakelijke wijze dr. Hueting ging interviewen. In december hadden we in de Volkskrant al kunnen lezen wat dr. Hueting er van dacht.

We laten nu alles wat er daarna gebeurde buiten beschouwing. We constateren slechts, dat Jacobs zich ook deze keer geen imponerend tv-interviewer toonde. We constateren voorts, dat Wigbold zich onmiddellijk daarna op de commentator-stoel zette en als een soort onverbidde tv-heilige grondige onderzoekingen eiste.

Zelden op scherm

Ik meen, dat hoofdredacteurs van actualiteiten-rubrieken zich slechts zelden en dan nog in uiterste noodzaak op het scherm moeten laten zien. Noch Brandpunt, noch Hier en Nu, noch Televizier, noch Scala laat de hoofdredacteur in beeld komen. 'Mijn mening blijkt wel uit de inhoud van de rubriek en als ik commentaar heb laat ik dat wel door de presentatoren brengen', heeft de vroegere hoofdredacteur van Brandpunt, Richard Schoonhoven, me wel eens gezegd. Ik acht dit een juist standpunt. Iemand, die met informatie en commentaar op het scherm verschijnt, dient niet alleen een goed interviewer en een briljant spreker te zijn, hij moet ook zijn 'gezicht' meehebben, in de letterlijke betekenis van deze misschien wel enigszins banale uitdrukking.

't Hoef niet eens helemaal, want ook een man als David Frost (mijns inziens niet alleen een schoolvoorbeeld van de goede tv-presentator en ook van de briljante tv-interviewer heeft zijn gezicht in tal van opzichten NIET mee). Een radio-reporter wordt nooit een goede radio-reporter als hij een slechte stem heeft. Omgekeerd hoeft een verslaggever met een goede radio-stem natuurlijk ook geen briljante radio-reporter te zijn.

Wat ik wil betogen is dat er bij het

HERMAN WIGBOLD

kiezen van tv-interviewers niet alleen gelet moet worden op eruditie, intelligentie, spitsheid en wat mij betreft ook op de aanwezigheid van ludieke elementen. Waar vooral op gelet moet worden is op de tv-persoonlijkheid, die de kandidaat meebrengt. Zoals bij de keuze van tv-omroepsters moet worden gekeken naar het 'plaatje', dat ze maakt. (Ook bij de keuze van de tv-omroepsters zijn de omroepen de laatste jaren m.i. zeer ongelukkig. Ze zijn merendeels sex-loos, wat niet wil zeggen, dat ze geen vrouw zouden zijn.)

Onopvallend element

Nemen we Brandpunt, toch wel volgens de meeste kijkers de beste actuali-

teitenrubriek. Daar hebben ze Frits van der Poel weggedaan. Uitgerekend Frits, die Brandpunt jarenlang een gezicht gaf. Toen hij vóór zijn benoeming bij Brandpunt nog voor een zuidelijke dagbladcombinatie radio- en tv-nieuwtjes doorbelde vormde Frits een onopvallend, stil elementje in het groepje verslaggevers, dat in Hilversum dagblad-nieuws over de radio en televisie verzamelde. Op televisie bleek hij plotseling een prachtig interviewer. Blijven bij Brandpunt Ad Langebent, Aad van den Heuvel en Ed van Westerlo. Stuk voor stuk kittige mannetjes, die bij politici en andere figuren in 't nieuws wel wat weten los te weken en die alles goed weten te presenteren. Maar voldoende zwaar van kaliber om de geïnterviewde tegenwicht te kunnen geven, nee, dat zijn ze niet. Henk Neuman is, wat mij betreft, op dit punt de sterkste. En tegelijkertijd de sterkste en ook wel meest briljante tv-commentator van Hilversum.

Bij Achter het Nieuws zijn dan nog Koos Postema, Bas Roodnat en Jan de Graaf. Alleen Koos Postema valt er uit door zijn goede manier van presenteren, maar als interviewer valt hij vooral door de mand als hij tegenover een figuur zit als Aban Eban, in Israël. Dan schiet de perfecte tv-presentator die hij is als journalist te kort. Hier en Nu bezit nog, voorzover het ons op dit moment te binnen schiet, Nick Heizenberg, en bij Televizier Jaap van Meekren. De laatste benadert het beeld, dat we van een goede tv-presentator voor ogen hebben, nog het meest. Zijn laconieke en buitenstaanderige betrokkenheid met de onderwerpen, waarover hij het heeft, is een goede eigenschap. Zijn tekort aan journalistieke benadering en zijn weinig geschikte 'gezicht' staan daar als minpolen tegenover.

Heizenberg heeft ons inziens juist alle eigenschappen om geen goed tv-interviewer te zijn: te schreeuwerig, slechte stem, weinig indrukwekkend voorkomen en te veel behept met een gebrek aan kennis over het onderwerp.

Ideale personen

Blijven bij Scala Henk Terlingen, Joop van Zijl, Ageeth Scherphuis: Voor een ontmoetingsprogramma, zoals de NTS dat moet brengen, eigenlijk wel tamelijk ideale personen. Vooral Terlingen heeft het in zich in de toekomst tot één van de beste tv-interviewers uit te groeien. En het NTS-journaal heeft natuurlijk Jan Gerritsen. Nou, nee hare majesteit!

Nu hebben we nog tal van informatie-rubrieken onaangeroerd gelaten. We hebben ook nog geen schets gegeven van de persoon, die de ideale tv-presentator en -interviewer dan wel zou moeten zijn. Of is die misschien wel uit bovenstaande schets te halen? Misschien komen we er later nog eens op terug.

ALE VAN DIJK

RADIO-TV

Big band revival: alleen op de platenmarkt

'Will big bands ever come back?' Zullen de grote orkesten ooit terugkomen? Vooral oudere jazzliefhebbers met dertiger-jaren-nostalgie houden zich nog regelmatig met die vraag bezig. Om de paar jaar — steeds wanneer een nieuw (of een reconstructie van een oud) groot jazz-orkest een kortstondige golf van populariteit beleeft — zetten de Amerikaanse en de Engelse jazzpers hele campagnes op touw, waarin wordt gesuggereerd dat we weer aan de vooravond van een bloeitijdperk voor de big bands staan.

Die hoopvolle propaganda-acties gaan steevast als een nachtkars uit en dat kan ook moeilijk anders, want voor iedereen die de zaak met enige distantie bekijkt, is het duidelijk dat het rijke big band-leven, zoals dat in de jaren dertig in Amerika bestond, voorgoed tot het verleden behoort.

Dominerende vorm

De big band-muziek was, kortom, in die jaren de dominerende vorm van amusementsmuziek. Het onderscheid tussen 'sweet' (de gepolijste fondantmuziek van mensen als Tommy Dorsey en Glenn Miller) en 'echte jazz' (Duke Ellington, Count Basie, Chick Webb enz.) was daarbij weliswaar van eminent muzikaal belang voor een kleine groep kenners, maar in wezen vervulde iedere big band dezelfde functie: het verzorgen van het zaterdagavond-amusement voor het danslustige jonge Amerika. Op dat laatste punt zijn de omstandigheden sindsdien radicaal veranderd: door de opkomst van de tv zijn de grote dancehalls vrijwel verdwenen, terwijl de big band-Swing bovendien al zo'n twintig jaar geleden definitief van de hit-parade werd verdronken door nieuwere vormen van populaire muziek.

De orkesten van Duke Ellington en Count Basie — eigenlijk de enige waarin de big band-traditie nog enigermate voortleeft — hebben zich dan ook alleen kunnen handhaven doordat het eerste een behoorlijk luisterpubliek voor zijn concerten en platen heeft weten op te bouwen, terwijl het tweede zich als een flexibele muzikale machine steeds aan de nieuwe trends in de amusementsmuziek heeft kunnen aanpassen. Voor het overige lijken alle pogingen om de big band-Swing nieuw leven in te blazen tot mislukken gedoemd. De economische mogelijkheden om zo'n omvangrijk big band-apparaat permanent in stand te houden, bestaan eenvoudig niet meer.

Slechts op één punt is er inderdaad sprake van een big band-revival: er zijn de laatste jaren honderden, vaak voortreffelijk verzorgde langspeelplaten met big band-opnamen uit de Swing-periode op de markt gekomen. Dat de platenmaatschappijen hier — ondanks de duidelijke afwezigheid van een massapubliek — brood in zien, hangt samen met het feit dat dit soort LP's betrekke-

lijk goedkoop te produceren is: het heruitbrengen van archiefmateriaal vergt geen nieuwe studiokosten, terwijl bovendien gewoonlijk geen cent royalties aan de musici hoeft te worden betaald.

Bijven over de auteursrechten van de gespeelde composities en de technische produktiekosten van de LP, hetgeen alles bij elkaar bij een verkochte oplage van zo'n tweeduizend stuks al betekent dat de maatschappij tenminste quitte speelt. En tweeduizend exemplaren vallen er van iedere jazz-re-issue-LP wel te slijten aan jeugdsentimentalisten van middelbare leeftijd en jonge jazz-fans met historische belangstelling.

Aan de oorsprong van het fenomeen jazz-big band staat het orkest dat Fletcher Henderson in 1923 in New York vormde. Vooral dank zij het pionierswerk van arrangeur Don Redman werd hier in de loop van de jaren twintig het idioom ontwikkeld, dat voor alle latere big bands (misschien alleen Ellington uitgezonderd) het uitgangspunt zou vormen: geïmproviseerde solo's ingepast in gearrangeerde passages, waarin de saxofoons en het koper (trompetten en trombones) als homogene secties tegenover elkaar werden gezet. 'Fletcher Henderson and his orchestra, vol. 1' (RCA LPM 10019) bevat opnamen uit 1936, een periode waarin het orkest op zijn laatste benen liep. De arrangementen waren in een soort clichéformule verzand, terwijl zelfs solisten als trompettist Roy Eldridge en tenorist Chu Berry hier nauwelijks tot prestaties van betekenis konden.

In het voetspoor van de Henderson-band, die in de Roseland Ballroom op Broadway triomfen vierde, was in New York inmiddels een hele reeks big bands opgekomen. Zanger Cab Calloway, die in 1931 met zijn hi-de-ho-gimmick-nummer 'Minnie the Moocher' razend populair was geworden, was met zijn big band vrijwel avond aan avond in New York te horen, eerst in de Savoy Ballroom, later (als opvolger van Ellington) in de Cotton Club, beide in Harlem. 'Cab Calloway and his orchestra' (RCA LPM 10120) laat het orkest horen, zoals het in 1933-'34 klonk: weinig eigen muzikale identiteit en vrijwel geen interessante solisten. Calloway zelf, wiens sonore la-di-da-gekwel een verrassende overeenkomst vertoont met het werk van Ramses Shaffy, moet de zaak hier grotendeels zelf dragen, en dat levert voor jazzliefhebbers nauwelijks boeiende resultaten op. Uit latere jaren zijn van dit orkest, overigens voortreffelijke instrumentale vertolkingen bekend.

Gevreesde big band

In de tweede helft van de jaren dertig heerste drummer-orkesterleider Chick Webb met zijn vooral in battles (muzikale tweegevechten) gevreesde big band

als een soort ongekroonde koning in de Savoy Ballroom. 'The Golden Swing Years 1935-'39' (Polydor International 423248) bevat zestien nog niet eerder uitgebrachte (waarschijnlijk oorspronkelijk voor de radio gemaakte) Webb-opnamen, waaruit de furieuze drive van dit orkest, met zijn mismaakte meer buitengewoon energieke drummer, duidelijk naar voren komt.

Wat minder bekende orkesten, die ook regelmatig in de Savoy werkten, waren de bands van Teddy Hill en Willie Bryant, die ieder één kant van de LP RCA LPM 10116 vullen. De Hill-band wisselt opvallend geavanceerde, instrumentale originals (met als solist o.a. een piepjonge Dizzy Gillespie) af met nogal schablonen-achtige vertolkingen van hits van de dag. Bij Bryant ligt het accent vooral op de vaudeville-zang van de leider, maar ook dit orkest speelde (met de voortreffelijke Cozy Cole achter het slagwerk) verdienstelijk swingende mu-

DUKE ELLINGTON

ziek.

Een orkestrale opvatting die in zekere mate los stond van de Henderson-traditie, was in de jaren dertig te horen bij de big bands uit Kansas City. Eerder dan de meeste Newyorkse orkesten maakten deze bands de overgang van het two-beat naar het four-beat ritme (de vier tellen in de maat alle gelijk benadrukt), terwijl in Kansas City bovendien veel intensiever gebruik werd gemaakt van riffs (simplexe, gewoonlijk twee of vier maten lange, collectieve frasen, die in principe onbeperkt kunnen worden herhaald) als middel om heftige climaxen op te bouwen.

Een van de grondleggers van de Kansas City-stijl was de Bennie Moten band, die op 'Count Basie in Kansas City' (RCA LPM-514) te horen is met opnamen uit 1929-'32. Met solisten als trompettist Hot Lips Page en tenorist Ben Webster, en met Count Basie en bassist Walter Page in de ritmesectie speelde dit orkest

weliswaar minder geacheveerd maar met meer enthousiasme en swingender dan de meeste Newyorkse bands uit die tijd. Na Motens overlijden in 1935 werd zijn orkest het uitgangspunt voor Count Basie's carrière als band-leider.

Landelijke bekendheid

Het onder de naam 'Twelve Clouds of Joy' opererende orkest van Andy Kirk werkte vanaf 1929 in Kansas City, maar kreeg pas in 1936 landelijke bekendheid door de hit 'Until the real thing comes along.' De LP 'Twelve Clouds of Joy' (Ace of Hearts AH 160) bevat opnamen uit de periode 1936-'42 van dit door pianiste-arrangeuse Mary Lou Williams (een van de schaarse niet-zingende vrouwen in het jazz-vak) muzikaal geleide orkest. Miss Williams' relatief gecompliceerde arrangementen lijken in menig opzicht de basis te hebben gelegd voor het later zo populaire Glenn Miller-idiom; alleen gaan de solisten (behalve de pianiste vooral de weinig bekende tenorist Dick Wilson) bij Kirk natuurlijk heel wat jazzmatiger te werk.

Altsaxofonist Harlan Leonard (die ook op een deel van de Moten-opnamen meespeelt) leidde vanaf 1936 een orkest dat buiten Kansas City eigenlijk nooit echt bekend is geworden. De Leonard-band ontleende zijn historische faam tot nu toe voornamelijk aan het feit dat zowel altist Charlie Parker als arrangeur Tadd Dameron er in hun jonge jaren bij betrokken waren geweest. Uit 'Harlan Leonard and his Rockets' (RCA LPM-531) — een LP met opnamen uit 1940 die lange tijd niet verkrijgbaar zijn geweest — blijkt echter dat dit orkest tot de beste in K.C. heeft behoord. Het combineert een weldadig enthousiaste inzet met een zeer behoorlijke technische vaardigheid en uiterst gedisciplineerd samenspel.

Onorthodox pianospel

Naast New York en Kansas City kende ook Chicago in de jaren dertig een bloeiend big band-leven. Pianist Earl Hines leidde hier vanaf 1928 twaalf jaar lang in de Grand Terrace Club een orkest dat het hoofdzakelijk moest hebben van het ritmisch onorthodoxe pianospel van de leider. In de jaren veertig zou de Hines-band een belangrijke rol spelen als actiecentrum voor de vroege beboppers, maar op de LP 'Swinging in Chicago' (Ace of Hearts AH 159; opnamen uit 1934-'35) is daarvan nog niets te bespeuren. Er wordt buiten de pianosoli nogal middelmatig en routineus gemusiceerd.

Tegelijk met de teruggang van het Fletcher Henderson-orkest na 1934 kwam in New York een andere negerbig band naar voren met een stijl die minstens evenveel navolging zou krijgen als die van Henderson. Jimmie Lunceford werkte al sinds 1927 met een big band, waarmee hij een voor die dagen unieke

precisie en discipline had weten te bereiken.

Zijn solisten lieten weliswaar weinig oorspronkelijks horen, maar daar tegenover stond dat trompettist Sy Oliver arrangementen voor het orkest schreef, die zowel in harmonisch opzicht als qua orkestratie geraffineerder waren dan alles wat eraan vooraf was gegaan (Duke Ellington natuurlijk uitgezonderd, maar die is nu eenmaal een geval apart). Luncefords muziek zou tot diep in de jaren veertig (en zelfs vijftig) vooral voor blanke big bands het hoogst bereikbare ideaal van technisch perfect samenspel blijven vormen.

De LP 'Rhythm is our business' (Ace of Hearts AH 155) bevat representatieve Lunceford-opnamen uit 1934-'37, een bloeiperiode van het orkest, al speelde trombonist Trummy Young (de sterkste Lunceford-solist) er toen nog niet in mee. Zes Lunceford-opnamen uit begin '34 zijn te horen op de RCA-plaat LPM

COUNT BASIE

10119. Met een kleinere bezetting (o.a. drie in plaats van vier of vijf saxen) wordt hier al verbaasd knap uitgekiende muziek gespeeld, die wat minder koel aandoet dan het latere werk. Deze LP wordt verder gevuld door weinig opvallende opnamen van de Newyorkse Mills Blue Rhythm Band uit 1931 en '33.

De big band-rage leidde er ook toe, dat musici die zich eigenlijk alleen in kleinere bezettingen thuisvoelden, door hun platenmaatschappij werden overgehaald het eens met een groot orkest te proberen. Een voorbeeld van zo'n mislukt experiment is 'Fats Waller and his big band 1938-'42' (RCA LPM 10118), waarin de pianist-entertainer bijna onherkenbaar is temidden van een zich moeizaam voortslepend veertienmans orkest. Gelukkig is de echte Fats Waller ook ruimschoots op de platenmarkt vertegenwoordigd, bijvoorbeeld met de LP 'Valentine Stomp' (RCA LPM-522), die twaalf verrukkelijke combo-opnamen uit

'35-'36 en drie fraaie pianosoli uit 1929 bevat.

Lucratieve engagements

De bekende negerorkesten konden in de jaren dertig met hun muziek gewoonlijk een goed stuk brood verdienen. De meest lucratieve engagements — in theaters en dancings zowel als voor film en radio — bleven echter voorbehouden aan blanke bands, die vaak met schaamteloze (en veruit inferieure) imitaties vele malen meer geld verdienden dan hun grote zwarte voorbeelden.

Het sprekendste voorbeeld hiervan is Benny Goodman, die vanaf 1935 fortuinen verdiende met een vorm van big band-muziek die regelrecht aan Fletcher Henderson was ontleend (ten gunste van de klarinettist moet daarbij vermeld worden dat hij Henderson in ieder geval credit gaf voor diens directe bijdragen tot het repertoire van de Goodman-band). De herinnering aan het Goodman-orkest wordt grotendeels bepaald door de opnamen van het Carnegie Hall-concert uit 1938, waar het orkest een soort show-case van zijn mogelijkheden gaf. Uit de LP 'Benny Goodman and his orchestra, vol. 1' (RCA LPM 10022) blijkt echter dat de gewone serieproductie van de band op een heel wat lager niveau stond. Deze opnamen uit de jaren '35-'39 laten een correct spelend maar weinig inspirerend orkest horen, dat een rijkelijk stereotiep hit-repertoire vertolkt.

Woody Herman leidde vanaf ongeveer 1944 een van de interessantste blanke big bands, die zich het idioom van de moderne jazz probeerden eigen te maken. Hij was daarvoor al sinds 1936 als orkestleider actief geweest, maar de LP 'The band that plays the blues' (Ace of Hearts AH 156) bewijst dat Herman's vroegste werk beter in het vergeetboek had kunnen blijven. Dit orkest legde zich toe op de blues, maar de ritmische souplesse en de expressiviteit laten zoveel te wensen over, dat deze opnamen zich naast bijvoorbeeld blues-vertolkingen van de Basie-band nauwelijks serieus laten beluisteren.

Als illustratie van het feit dat de big band-rage een internationaal verschijnsel in de hele westerse wereld was, tenslotte nog wat aandacht voor 'The Hawk in Holland' (Ace of Clubs ACL 1247), waarop tenorist Coleman Hawkins samen met de Nederlandse Ramblers te horen is in opnamen uit '35-'37. De arrangementen doen wat primitief aan, maar over het geheel genomen hoefde dit orkest maar weinig onder te doen voor de gemiddelde Amerikaanse blanke big band uit die tijd. Hawkins, die in die dagen voor de meeste tenoristen in de VS en daarbuiten het grote voorbeeld was, komt in alle stukken uitvoerig als solist aan het woord, zodat deze LP ook voor niet-Ramblers-fans interessant is.

BERT VUIJSJE

GEACHTE ADJUDANT

We verkeren op deze bladzijden nog steeds in de nasleep van de artikelen-serie 'In de greep van het geweld' van de redacteur van dit blad. Eén der reacties daarop was een uiteenzetting van de adjudant Daemen waarin o.a. werd gesproken over de liquidatie van een jood die in de bezettingstijd een gevaar dreigde te worden voor de mensen die hem wilden beschermen.

Op die uiteenzetting ontvingen we weer een reactie van Henk van Schuur. We hebben de adjudant Daemen gevraagd daar meteen zijn commentaar bij te plaatsen. Beide stukken vindt men op deze bladzijden.

RED.

In het EGO-nummer van december 1968 vond ik uw verhaal, dat me weer aan het denken heeft gezet. 'Heeft u wel eens een mens gedood?'. Een vraag, die als soldaat op groot verlof ook wel zou willen stellen aan mezelf: 'Zijn er omstandigheden, waaronder ook ik het kan rechtvaardigen, dat ik een mens dood?'.

Ik heb veel over deze vraag nagedacht en, adjudant, ik hoop niet dat u het ziet als anti-militarisme of als een rancuneuze aanval op het leger, wanneer onze gedachten hierover uiteenlopen. Ook ik, al ben ik pas 22 jaar, heb het er moeilijk mee, net als de jonge mensen, die u de vraag hebben gesteld.

De reden, waarom ik deze brief schrijf, is dat ik het niet eens ben met de manier waarop u de vraag beantwoordt. Het komt er in het kort hierop neer, dat u iemand, een Jood nog wel, hebt doen overlijden, omdat hij gevaar opleverde voor een aantal andere mensen. De omstandigheden waren extreem: ons land was bezet door de Duitsers en deze daad werd gesteld in het kader van de ondergrondse verzetsbeweging.

Nu heb ik gezien, dat u voorlichtingsofficier bent. Ik heb voor mezelf dan ook het idee, dat deze vraag werd gesteld in een klas, waar u bezig was voorlichting te geven over het leger. Het verwondert me dan ook, dat U geen verband hebt gezocht met het leger bij de beantwoording van deze vraag. U rechtvaardigt in uw verhaal een moord, die u door niemand anders is opgedragen dan uw eigen geweten en verstand. U wist wat u deed. Ik wil het helemaal in het midden laten, of ik het eens ben met uw rechtvaardiging. In legertermen komt uw verhaal hierop neer, dat u een peloton opoffert om een bataljon te redden, allemaal eigen eenheden.

Toen ik uw verhaal las, dacht ik: de jonge mensen hebben hun vraag verkeerd gesteld. Ze hadden moeten vragen: Hebt u wel eens een vijand gedood? Hebt u wel eens iemand gedood, die ons van onze vrijheid wilde beroven? Hebt u wel eens zo'n verraderlijke Japanner gedood, zo'n man, die je vreselijk kan martelen?

Hebt u wel eens een communist gedood, iemand, die de wereldrevolutie predikt?

Hebt u wel eens iemand gedood, die alle zonden van de hele wereld in zich droeg?

Als u die vraag hebt beantwoord, dan zouden we pas moeten vragen: en zijn dat dan geen mensen? Als iemand een mens doodt in de oorlog, dan zijn aan die mens alle humane eigenschappen vreemd: de vijand wil onze vrijheid, ons geloof, hij wil ons martelen.

Weet u, waarom soldaten vechten, als

ze vechten? Omdat hun maat is gesneuveld; omdat hun directe kameraden zijn gewond. Ze vechten voor hun eigen kleine gevechtsgroep.

Zo zeggen het de sociologen althans. Nergens anders om. De sociologen zeggen in feite: ze vechten om te vechten. De ideologische geladenheid die hierbij komt, dient om het naar buiten toe te rechtvaardigen, ze is niet wezenlijk voor het gevecht zelf.

Hierbij komt dan nog een ander aspect van uw verhaal. Het was de Jood, die werd gedood. Het is een Nederlandse gewoonte, dat wij niets moeten hebben van anti-semitisme. Ik zou wensen, dat we tegen elke anti-stroming waren. Maar, zoals u zelf weet, bloeit het anti-fascisme en het anti-communisme welig in het leger. Wij kunnen een Jood als mens zien. Maar een Duitser, een Rus, een Chinees of een Japanner kunnen we niet als mens zien. Een Israëliër kunnen we als mens zien, maar een Egyptenaar, een Jordaniër of een Syriër kunnen we niet als mens zien. Kunt U ze als mens zien, adjudant?

Ik wil tot slot graag uw twee slotconclusies betrekken op het leger:

— schuldgevoelens en geweten zijn persoonlijke zaken, en bij elk mens anders. De sociologen zeggen dus, dat er van schuldgevoel en geweten in een oorlog geen sprake is. Ik ben benieuwd van u te horen, of u zich wel eens bezorgd hebt gemaakt om schuldgevoelens en geweten in een oorlog, als u tegenover een medemens, vijand genaamd, kwam te staan.

— Het is altijd de situatie, m.a.w. het zijn de omstandigheden, die een daad rechtvaardigen en verantwoorden. Precies. En u als adjudant en ik als soldaat kennen die omstandigheden in geval van oorlog niet. Een van de meest recente voorbeelden is wel het Ton-kin incident, dat de oorlog in Vietnam escaleerde. Dat incident bleek naderhand niet te hebben plaatsgevonden. En bent u dan bereid uw oordeel, uw schuldgevoelens, uw geweten af te staan aan een ander, die bepaalt wat volgens hem goed en kwaad is? Kunt u er werkelijk vrede mee hebben, in uw hart, dat u iemand gedood hebt zonder te weten of u deze moord achteraf kon rechtvaardigen?

Geachte heer Daemen. Het is een probleem voor mij. De redactie van EGO zal er volgens mij geen bezwaar tegen maken wanneer u uw antwoord op mijn brief in hun kolommen kenbaar maakt. Nogmaals, het gaat er niet om, dat ik me afzet tegen uw verhaal, maar dat ik niet overtuigd ben. Ik denk, dat onze schuldgevoelens en geweten inderdaad ver van elkaar liggen, maar dat neemt niet weg, dat ik het belangrijk vind om er over te schrijven. En ik hoop, dat u dat ook vindt.

HENK VAN SCHUUR

BESTE HENK

Vóór de brief van de heer H. v. Schuur door mij wordt beantwoord lijkt het mij nodig, gezien ook de reacties die mij mondeling tijdens mijn werkzaamheden bereikten, enige aanvullingen en opmerkingen te maken:

● Ik stelde als conclusie 'Het is altijd de situatie... die een daad rechtvaardigt en verantwoordt'. Door mijn schuld is hier het woord 'mede' uitgevallen. Natuurlijk is het niet uitsluitend de situatie. Er spelen vele andere factoren mee. De omstandigheden 'de situatie' is *MEDE* bepalend voor de rechtvaardiging.

● Het gepubliceerde 'verhaal' was een klein deel van een twee uur durende bespreking. Iedereen, die op grond hiervan een oordeel meent te kunnen hebben over de gehele les en zelfs over het gehele voorlichtingswerk, doet dat op eigen verantwoordelijkheid en op grond van eigen fantasie.

● Het beschrijven van een zelf doorleefde situatie is voor de steller altijd een gok. Hij weet nooit hoe het 'over' komt. De emoties, welke in die situatie een rol speelden laten zich maar moeilijk woorden.

● Ik meende, dat in het artikel toch wel duidelijk was uitgesprongen, dat deze daad niet was gericht op het doden van een mens, doch op het redden van vele mensen. Indien er ook maar een geringe kans was geweest deze man te sparen, was deze kans met twee handen aangegrepen.

Ik ben overtuigd dat geweten en schuld méér in het spel waren gekomen, indien de betrokkenen destijds géén beslissing hadden genomen en zich aan deze — door hen niet gewilde — verantwoordelijkheid hadden trachtten te onttrekken. Iets opzettelijk nalaten is óók bezwarend.

Nu de brief van Henk van Schuur. Ook in deze brief staan enkele zaken, die met het bovenstaande wellicht reeds beantwoord zijn. Die sla ik dus over.

Beste Henk,

Door het heel vaak nalezen van je brief is het mij niet meer mogelijk om 'u' te zeggen. Het is net of ik je al goed ken. Ben je er niet boos om? Het gaat hier tenslotte om veel belangrijker dingen.

Ik was erg blij met je brief. Niet genoeg jonge mensen kunnen worstelen met het probleem 'Oorlog en Vrede'. Het is alleen zo vreselijk moeilijk om te onderscheiden wat werkelijk goede argumenten zijn en wat in wezen 'uitvluchten' zijn. Met 'uitvluchten' bedoel ik dan z.g. argumenten, die in wezen geen ander doel hebben dan het zich onttrekken aan eigen verantwoordelijkheid, of, op het afwijzen van schuld naar anderen. Jouw brief spreekt mij bijzonder aan. Je zult zien, dat wij dicht bij elkaar staan dan je aan het eind veronderstelt.

Je eerste vraag: Zou mij dat ook kunnen overkomen?, dacht ik met mijn hele artikel beantwoord te hebben. Vóór het mij overkwam had ik mij dat evenmin kunnen indenken. Waarom jij niet? Vraag het de chauffeur, die met weigerende remmen een berg afrijdt en bewust kiest een echtpaar te vermorzelen om een klas schoolkinderen te sparen. Vraag het de drenkeling die zich heeft gered met de enige plank die er was, maar hij was niet de enige, die in het water lag. Vraag het aan de man, die de aanrander doodde, die zich aan zijn dochter vergreep. Vraag het de elektricien, die de hoogspanningsinstallatie aanlegde rondom het verboden terrein. Vraag het aan de politieman, die de vluchtende arrestant neerschoot. Vraag het de dokter, de verpleegster, de rechter, de steigerbouwer, ja, wie eigenlijk niet? En vraag het vooral ook aan die commandant, die een peleton opoffert om een bataljon te redden. Vraag het vooral aan hem! Probeer de verschrikkelijke verantwoordelijkheid te voelen, die tot zo'n beslissing dwingt.

Wees blij, Henk, dat je je dat niet kunt voorstellen. Tracht er ook niet op vooruit te lopen. Als het zover komt is het erg genoeg, en zal het toch anders zijn. Rechtvaardigen gaat nooit bij voorbaat. (Uitgezonderd het voltrekken van een vonnis). Bovendien kan de vraag alléén maar door je zelf beantwoord worden. Daarbij kan niemand je helpen.

Nu het begrip 'vijand'. Dat is **ALTIJD** een mens. Wie is dan mijn vijand? Geen enkel mens heeft het recht een medemens tot zijn 'vijand' te verklaren. De uitdaging is misschien wel één van onze grootste zonden. Mijn vijand is hij, die zichzelf tot mijn vijand maakt. Zolang niemand dat doet, heb ik geen vijanden. Zolang ik mijzelf niet tot vijand van een medemens verklaar, en die medemens zich niet tot mijn vijand, is er vrede tussen ons; maar: Wordt die vijandschap alleen maar zichtbaar door het gebruik van wapengeweld? Of is er ook nog een vijandschap die zich uit in politiek-, structureel-, sociaal-, economisch-, psychologisch geweld? Ontstaat er zo maar een oorlog, of gaat er iets aan vooraf?

Ik ben vast overtuigd, Henk, dat wij allemaal bewust of onbewust wéten, dat we een verschrikkelijke collectieve schuld dragen aan oorlog en gewelddadigheden. Zet jij je geld niet op de bank, die het meeste rente geeft, zonder je te bekommeren om datgene, wat die bank met jouw geld doet? (... misschien wel een winstgevend zaak in Chili financieren, of wapenleveranties financieren aan Nigeria...). Is laten doden minder schuldig dan doden? Is iemand, die kwaad had kunnen voorkomen, doch niets deed, niet schuldig? De lieve oude dame die kerstpakketten inpakt voor de frontsoldaten, sterkt hem in zijn situatie. Die situatie leidt ertoe, dat hij zijn bajo-

net gebruikt. Dragen beiden niet een deel van de schuld? Als wij alleen de ongelukkige, wiens taak het is de toespitsing van de situatie op de punt van zijn bajonet te ervaren, de schuld geven, doen wij een groot onrecht. Toch schijnt het zo te zijn, (en dat is momenteel erg actueel), dat er velen zijn die het voor eigen geweten 'ontlastend' vinden, als zij met de vinger kunnen wijzen naar die éne. ('Gelukkig, dat ik niet ben als hij!').

Geloof mij, Henk, dat wij militaire ambtenaren méér anti-oorlog zijn dan wie ook. Wij wéten waar wij over praten. Wij weten, hoe verschrikkelijk oorlogssituaties zijn. Juist dáárom. Wie naar een dergelijke toestand verlangt is een patiënt. Wie er opzettelijk heenwerkt een misdadiger! Onderkent een volk, dat zichzelf wenst te blijven, echter de mogelijkheid van een gewelddadige aantasting van buitenaf, dan zal het zich te weer stellen. (Een extra slot op zijn voordeur plaatsen.)

Wij zijn er niet klaar mee, als wij zeggen: 'Het moest niet maggen'. De historisch gegroeide situatie van 1969 is het enige wat reëel als uitgangspunt voor de toekomst kan worden genomen. Die realiteit laat ons nog steeds zien en voelen, dat wij allemaal alle zonden van de wereld in ons meedragen. Onbegrip, onkunde, liefdeloosheid, haat, hoogmoed, hebzucht egoïsme, en vooral: wantrouwen; dat alles met of zonder redelijke motieven. Het is er, en het leidt tot vernietiging, met wat voor middelen dan ook. Wij kunnen die collectieve schuld alleen maar vergroten, als wij niet kost wat kost proberen het te voorkomen. Dat is een verantwoordelijkheid, waaraan niemand zich kan onttrekken, en tevens de reden, dat wij de onverantwoordelijke niet zo maar zijn gang kunnen laten gaan (... de les van 1939!...) Bij dit alles moeten wij het maken van menselijke fouten niet als maatstaf nemen, doch als onvermijdelijk gevolg aanvaarden. Verschrikkelijke fouten soms..., maar wie zal oordelen?

Hebben wij het recht elkaar met het woord 'geweten' om de oren te slaan, zonder elkaars geweten te kennen, zonder elkaars angsten, of andere emoties, in die speciale situaties en op dat speciale tijdstip, te kunnen reconstrueren? Kijkt ook hier de farizeeër in ons om de hoek?

Jij worstelt met het probleem, Henk? Gelukkig. Dan doe ik het niet alleen. Ik hoop dat alle jonge mensen het zo intensief zullen gaan doen. Heel veel ouderen doen dat ook. Het is ook het grootste probleem van de mensheid. Alleen de vaste gezamenlijke wil om het tot een oplossing te brengen kan tot de uitkomst leiden. Liefde, vertrouwen, en het aanvaarden van elkaars beperkingen moeten de basis vormen.

P. DAEMEN

ROSEMARY'S BABY

'Alle anderen zeiden: 'Wees gegroet Andrew' en 'Wees gegroet Rosemary, moeder van Andrew' en 'Wees gegroet, Satan'. (...) Ze tikte tegen het zilveren versiersel, dat heen en weer begon te zwaaien. 'Vooruit, Andy,' zei ze. 'n klein lachje maar. Vooruit dan Andy Pandy.'

Dit zijn zo ongeveer de laatste zinnen uit Ira Levins schitterende occulte thriller Rosemary's baby, even grandioos verfilmd door de Poolse regisseur Roman Polanski. Ira Levin, die na veertien (!) jaar pas weer met een nieuw werk van zijn hand de litteraire wereld versteld deed staan van zijn vertelvermogen, debuteerde met A Kiss Before Dying. Zijn tweede boek sprak Polanski zo erg aan, dat hij onmiddellijk besloot hier een film van te maken. Dat werd dan zijn vijfde en die regisseerde hij in Amerika. Na zijn wat moeizaam verlopen debuut in Polen met Een mes in het water, maakte Polanski nog drie films te weten Repulsion (met Catherine Deneuve), Cul de Sac (met o.a. Donald Pleasance) en The Fearless Vampire Killers (een parodie op de monster van Frankensteinfilms, die zo regelmatig worden vervaardigd door de Hammer-studio's).

De naam Polanski is door deze films van werkelijk niveau nu overbekend geraakt. Als er een nieuwe rolprent draait die zijn signatuur draagt, dan zullen regelmatige bioscoopbezoekers een glimlach van herkenning niet kunnen onderdrukken. Tussen haakjes het staat zeer geëngageerd om bij het horen van de naam Polanski al te glimlachen. Maar dit ter zijde.

In ons land werd Rosemary's baby aangekondigd als de complete, onge-

knipte versie! Deze haastig toegevoegde slagzin in de bioscoopannonce moet het publiek ervan verzekeren dat de Nederlandse censor zich niet had gestoord aan zijn Engelse collega die zich enige coupures in de film had veroorloofd.

Ingenieuze bestseller

't Is mij enigszins onbegrijpelijk wat die Britse censor er dan in had moeten knippen. Polanski heeft Levins ingenieuze bestseller zo compact en economisch verfilmd, dat ieder detail als een radertje in een klok zijn functie in het totaal heeft en daarom niet gemist kan worden. Weinig films van de laatste tijd zijn zo volgeladen met toespelingen en verscholen aanduidingen als deze 'Polanski' en wie in Rosemary's baby meer dan alleen maar een perfecte thriller wil zien, zal ieder beeld, iedere frequentie met oor en vooral oog op subtiële informatie moeten aftasten.

Producer William Castle (zelf maker van ettelijker horror-pictures) ging met Polanski in zee met die overweging dat de Poolse regisseur net die potentie heeft om er iets meer van te maken. (Volgens Paroels Fred van Doorn speelt William Castle ook mee: hij is de man die Rosemary de stuipen op het lijf jaagt, als zij belt in een telefooncel en er plotseling iemand de deur van de cel versperd houdt).

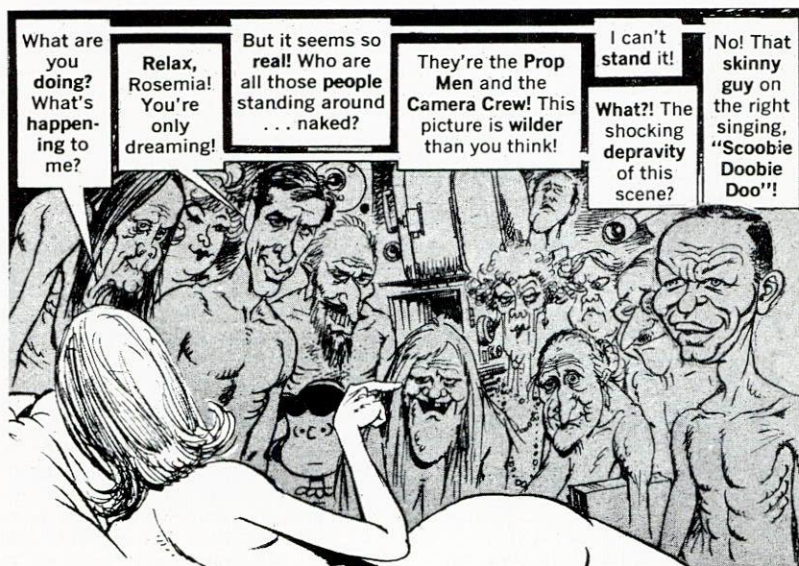
De (door Else Hoog voortreffelijk vertaalde) roman van Ira Levin heeft nu ook in ons land voldoende bekendheid gekregen — ik zou haast geneigd zijn te schrijven is 'modelectuur' geworden, maar allah — en mag niet ontbreken in welke boekenkast ook. Maar wie mag het

lezen (Levin zelf: Ik geloof niet welke zwangere vrouw dan ook het moeten lezen.) en wie mag er naar filmresultaat kijken? Enfin, dat iedereen voor zich zelf maar uitmaakt.

Merkwaardig is dat Levin precies roman blijkt geschreven te hebben regisseur Polanski nodig had om binnen het raam van zijn werk — en de totale speelduur — een film te kunnen maken. Polanski schreef zelf het scenario, maar week daarbij zo bitter wat af van het origineel dat het bijna woord-getrouwe verfilming werd.

De intrige die Levin heeft geschreven die Polanski zo huiveringwekkend heeft gerealiseerd concentreert zich op het pas getrouwde vrouwtje Rosemary Woodhouse (Mia Farrow) en haar man Guy (John Cassavetes). Zij gaan wonen in een prachtig, maar sinister bruin Victoriaans huis in de metropool New York. Vanaf dat moment bereiken Rosemary allerlei vreemde verhalen van hekserij, satansaanbidding en zwelgerij. Zij neigt alras naar het hysterische wanneer blijkt dat zij zwanger is. Het maakt onder welhaast vreemde omstandigheden. In een bizarre nachtmerrie ontwaart ze alle bewoners van het huis om haar heen, die meewerken aan bezweringsritueel waarbij Satan voor het hoogtepunt moet zorgen: hij moet Rosemary te overmeesteren en bevruchten.

Op de lange duur wordt het Rosemary duidelijk dat er een complot bestaat om haar baby afhandig te maken. Het wordt gesterkt in die indrukken, wanneer oom Hutch op bezoek komt en vertelt begint te vertellen over satanskin-

onder: Een scène uit het Amerikaanse sa-
e tijdschrift 'Mad' geënt op Rosemary's

s: 'Hekserige' buurvrouwen op bezoek bij
ary.
smidden: Alle flatbewoners omringen de
ere Rosemary; zij wachten op de ge-
van het Satanskind.

at dies meer zij, dan is het Rosema-
reemd te moede. Te meer daar de
n een meer dan normale belangstel-
aan de dag leggen als het gaat om
velzijn van Rosemary. Zij moet elke
een beker brouwsel met eigen vita-
n drinken van de bedilzieke buur-
v, zij moet ook — beveelt de buur-
v — haar eigen dokter in de steek
en die dokter nemen, die is zo
... Rosemary gelooft eerst nog dat
de mensen om haar heen, zelfs
echtgenoot is erin betrokken — haar
willen gebruiken voor heksensab-
of andere anti-christelijke samen-
ingen. Maar later wordt het haar
lijk dat de samenzweervers haar
hebben uitverkoren tot de eerste
de Satan op deze wereld. Nu God
is — een bekende slogan uit de
'65 en '66 (toen de film gemaakt
) ziet de duivel kans tot het stichten
een aards rijk onder soortgelijke om-
igheden als eens het christendom
ndvest werd.

le moed

len menen dat Levin — en dus ook
nski — de euvele moed heeft gehad
egenwoordige christendom te kriti-
sonder daarbij een alternatief te
n. Men voert ook aan dat Rosema-
baby wellicht het omgekeerde Chris-
rhaal is, dat verklaard wordt door
de katholieke opvoeding van Rose-

FILM

, haar (eventuele) frustratie, die
van het gevolg is en die in haar
en tot uiting komt in een aantal
telijke symbolen. Ook zouden hier
aan het bezoek van de Paus aan
York, de geboorte van de baby
juni (precies tussen twee kerstvie-
n in), het omgekeerde kruis boven
ikzwarte wieg, de verandering van
mary's kapsel (van goudblond half-
naar rood ultra-kort). Men kan ook
n dat Levin — en Polanski is hem
trouwhartig in gevolgd — de draak
t met het christendom en, nog ster-
het christendom geheel niet
aardt en daarom vermomd als een
helijke uitwas van ons denkpatroon,
s'n manier tracht te etaleren.

lanski koos ditmaal geen partij voor
wakste in het gezelschap. Was het
at hij in Repulsion het sexueel ge-
eerde meisje in bescherming nam,
osemary's baby is dat beslist niet het
t. Hij laat haar openlijk 'vallen', hij
t haar zelfs bang en neemt haar

niet in bescherming. Ook niet als zij tot
moord gedreven met een groot slagers-
mes op zoek gaat naar haar kind, dan
nog weet hij het in 't ridicule te trekken:
een foto met flits nemende Japanner
kiekt de moeder bij haar
eerstgeborene.

Polanski verstevigt zelfs de basis van
het heksachtige, dat door de hele film
zweeft. Niet voor niets geeft hij Rosema-
ry — een voortreffelijke rol van ex-vrouw
van Frank Sinatra en Peyton Place-actri-
ce — een rode haardos als zij naar de
kapper is geweest en thuiskomt met een
ultrakort kapsel.

Vreemd geval

Polanski weet waar hij aan begint. Hij
accepteerde Mia Farrow en hij ging
zonder bezwaar akkoord met John
Cassavetes — de man die Guy, eerst
weldoener, later boosdoener is. Overi-
gens is het met Cassavetes een vreemd
geval. Hij begon als acteur, maar ging al
spoedig prat op eigen inbreng en ging

films regisseren. Voor een gering bedrag
(slechts 40.000 dollar) maakte hij Sha-
dows, een film die commercieel en artis-
tiek insloeg als een bom. Hollywood, dat
geen enkele bemoeienis had met deze
rolprent, haalde Cassavetes naar het
filmmekka, maar moest weldra bemerken
dat deze film met zoveel zorg omringd
niet het gewenste succes oprichtte.
Daarna ging Cassavetes weer acteren en
via The Killers, The Dirty Dozen en
Rosemary's Baby verwierf hij zich een
zekere faam. Onderwijl werkte hij met
zijn als acteur verdiende geld aan Faces,
een groot succes op het filmfestival van
Venetië.

Minder rommelig, maar wel spectacu-
lairder is de carrière van Polanski, die
zijn filmbroeder Cassavetes een dankba-
re rol aanbod van de verliefde doch
later verguisde echtgenoot, maar daarbij
zijn zelfstandigheid bepaalde en zijn
geldschietters rustig liet doordraven. Ro-
semary's baby is het bewijs.

PETER J. MOREE

JON BLUMING STAPT UIT DE JUDOBOND: 'ZE GOOIEN MIJN NAAM TE GRABBEL'

Jon Bluming — zonder H. 'Keizer' van de karateka, judo-expert en verder nog gespecialiseerd in vele mysterieuze vechtsporten uit het Verre Oosten staat weer in het middelpunt van de belangstelling. Een klein bericht dat vorige maand overigens alle kranten van Nederland haalde, bracht de bijna twee meter lange en bijna honderd kilo wegende Bluming weer in het nieuws. Daarin stond: 'Jon Bluming heeft de NJJB verlaten. Volgens zijn zeggen, omdat zijn naam door velen in die bond in het buitenland te grabbel wordt gegooid.'

Jon Bluming, een naam die vele malen in gunstige, maar ook in ongunstige zin in de krantekolommen verscheen. Wanneer je het 'dossier-Bluming' open slaat, lachen de vette krantekoppen je toe. Twee slechts uit die bonte serie: 'Bluming moet belediging rechtzetten.' 'Strafzaak tegen karateleraar B. weer uitgesteld.' En nu dus weer Bluming. Als buitenstaander denk je dan: 'Vast een publiciteitsstuntje.'

Dat woord doet zijn gezicht verstijven. We zitten in zijn dojo aan de Valkenburgerstraat in een wegwijnende Amsterdamse volksbuurt, pal naast de ingang van de gloednieuwe IJ-tunnel.

Leerlingen genoeg

Bluming fel uithalend: 'Hoe komt u erbij. Voor een publiciteitsstunt heb ik de NJJB niet nodig. Ik heb leerlingen genoeg. Maar ik ben het gewoon zat. Ik heb geen zin meer in al die ellende. Mijn naam wil ik niet meer verbinden aan de NJJB. Met een dergelijk stel wil ik nooit meer samenwerken. Echt, ik ben het beu. Ik begrijp niet dat de NSF en het NOC nog achter deze organisatie willen staan. Het is gewoon een zaak die stinkt. Voor mij is het afgelopen. Inmiddels hebben we de oprichtingsvergadering van de EBU in Brussel gehad. Moet je eens kijken hoeveel topjongens uit Nederland lid worden.'

Het gaat weer mis in ons judowereldje. De fusie van alle bondjes die na de Olympische Spelen in Tokio tot stand kwam, heeft voor de heren blijkbaar reeds veel te lang geduurd. Want de federatie, zoals de nieuwgeborene werd genoemd, dreigt als een enorme zeepbel uit elkaar te spatten.

Jon Bluming is daar heilig van overtuigd. Hij durft met zekerheid te stellen: 'Dick Schilder van de Judokwai is één van de grote mannen achter deze actie. Ook hij is het gekuip van de voormalige NJJB-leden moe. De federatie, de FNJJB, was nog maar koud van de grond, of de F verdween. Het werd gewoon de NJJB. Wij mensen van de NAJA, de Judokwai en de Katholieke judofederatie voelden ons genomen. Maar daar bleef het niet bij. Het werken werd ons praktisch onmogelijk gemaakt. Toen ik uit het buitenland hoorde wat door sommigen over mij verteld werd,

heb ik mijn besluit genomen; wegwezen.'

Geen bewijzen

Jon Bluming komt met de feiten op tafel. Hij houdt niet van halve maatregelen. Mondje dicht is er niet bij. 'Kijk ik ben door de jaren heen wat wijzer geworden. Bewijzen heb ik niet in mijn handen en daarom kan ik geen namen noemen. Maar de feiten liggen er. Luister:

● Peter Menz, een karateleraar uit Zwitserland kreeg daar bijna geen toestemming om demonstraties te geven, omdat hij in contact stond met mij.

● Bigoureau, eens manager van Geesink in Frankrijk, maar dat is reeds lang geleden, werd verteld toen hij naar mijn adres informeerde, dat ik dood zou zijn.

● De Zweed Durewal die mij wilde uitnodigen kreeg van de judobond aldaar te horen dat zoiets niet kon. Uit Nederland had men de Zweedse judobond minder vleeiende inlichtingen over mij gegeven. Ach en zo is er nog veel meer gepasseerd. Ik ben het flauw. Mijn vechtersjaren zijn voorbij. Mijn nachtrust gaat de komende jaren voor.'

Naam een begrip

Zo omstreeks september 1961 wordt de naam Bluming een begrip. Vanuit Japan, 'mijn tweede vaderland, ik heb nog vreselijke heimwee,' zegt hij, komt bij de NJJB het bericht binnen dat ene Bluming aan de wereldkampioenschappen in Parijs wil deelnemen. Bluming heeft nu weinig zin om dat verleden nog eens op te rakelen.

'Zo lang geleden eigenlijk. In Japan had ik genoeg geleerd. Ik wilde best meedoen. De NJJB weigerde. Toen stelde ik: 'Geef me een kans door een selectiewedstrijd tegen Van Ierland en Essink. Ik was ervan overtuigd dat ik die twee met een pink de baas was. Over Geesink, toen al een 'zwarte' jongen wilde ik niet eens twisten.'

Bluming haalde Parijs niet. De NJJB verklaarde: 'We kennen uw prestaties niet. U moet eerst maar eens in Nederland iets laten zien.' Van die tijd af is het tussen Bluming en zijn organisatie, de NAJA, met de NJJB een ongemeen felle strijd geweest. De verwijten vlogen over en weer. Er werd gesproken over een gevecht tussen Geesink en Bluming. Maar die twee kwamen nooit tegen elkaar op de mat. Aan wie lag dat?

Alleen lesgeven

'In 1962 bij de opening van 'Het Dorp,' je weet wel die toestand met Mies, is het mij gevraagd. Ik had geen bezwaar. Van Geesink hoorden we niets. Later nog wilde de boksbond ons tussen twee hoofdpacten in op de mat brengen. Maar ook dat feest ging niet door. Toen ben ik me helemaal gaan concentreren op lesgeven. En nu kan ik zeggen

SPORT

dat ik kampioenen gemaakt heb. Want ze moeten natuurlijk wel bedenken dat een Ruska, Dolman, Jagtenberg en Letterie, jongens met wie nu kapesones gemaakt wordt, door mij gemaakt zijn.'

Jon Bluming is er stellig van overtuigd dat de nieuwe organisatie ferm van de grond komt. 'Uit vele landen zijn vele vertegenwoordigers gekomen. Natuurlijk zullen we de eerste jaren niet de grootste bond zijn, maar ik verzeker je dat we de NJJB heel kalm zullen leegroven. De Judokwai komt met 8000 leden, de NKA met 2000, de NJJA met 2000, de Vrije Nederlandse Judo-organisatie met 2000 en ga zo maar door. Daarbij nog alle karate- en kempojongens. Want ook die behoren sinds de federatie tot de NJJB. In artikel 3 staat het allemaal heel fijn. En juist deze mensen laten hun hielen zien. Als we eenmaal de grootste bond in Nederland zullen zijn, brengen we de zaak aan de orde. De NSF namelijk erkent slechts de grootste organisatie.'

Bluming spaart zijn kritiek niet. De

volgens hem zo op geld beluste judole-raren van de NJJB laat hij in de toekomst links liggen.

Allesmaal slappelingen

Bluming: 'Nogmaals, ik ga mijn eigen gang. Van mij horen ze niets meer. Toen ik een paar jaar geleden voor mijn leven moest knokken op de Nieuwe Zijdsvoorburgwal in Amsterdam tegen een stel Haagse penose, die gewapend was met krikken en ploertendoders, riepen ze allemaal in de bond dat het schandalig was, dat ik dat span in de goot had gelegd. Ja, ze wilden me zelfs royeren. Voor mij zijn het allemaal slappelingen. Het enige wat ze kunnen is praten. Weet je wat Michigami, de man die jaren achtereen de leraar was van dit stel, mij eens vertelde 'Jon, weet je wat mij opvalt als ik hier eens in het jaar terugkom. Nee! Al die kerels hebben ieder jaar een andere auto en een andere vrouw. Hoe kunnen die nu hart hebben voor judo?'

WIM JESSE

*Jon Bluming
geeft les:
'hard zijn
voor leerling'*

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets voelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vult het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

(Voor de Marine geldt een aparte regeling.)

Ondergetekende

..... (naam, voorletters, rang)

Registratienummer

Onderdeel

Gelegd te

..... (landmacht/luchtmacht)

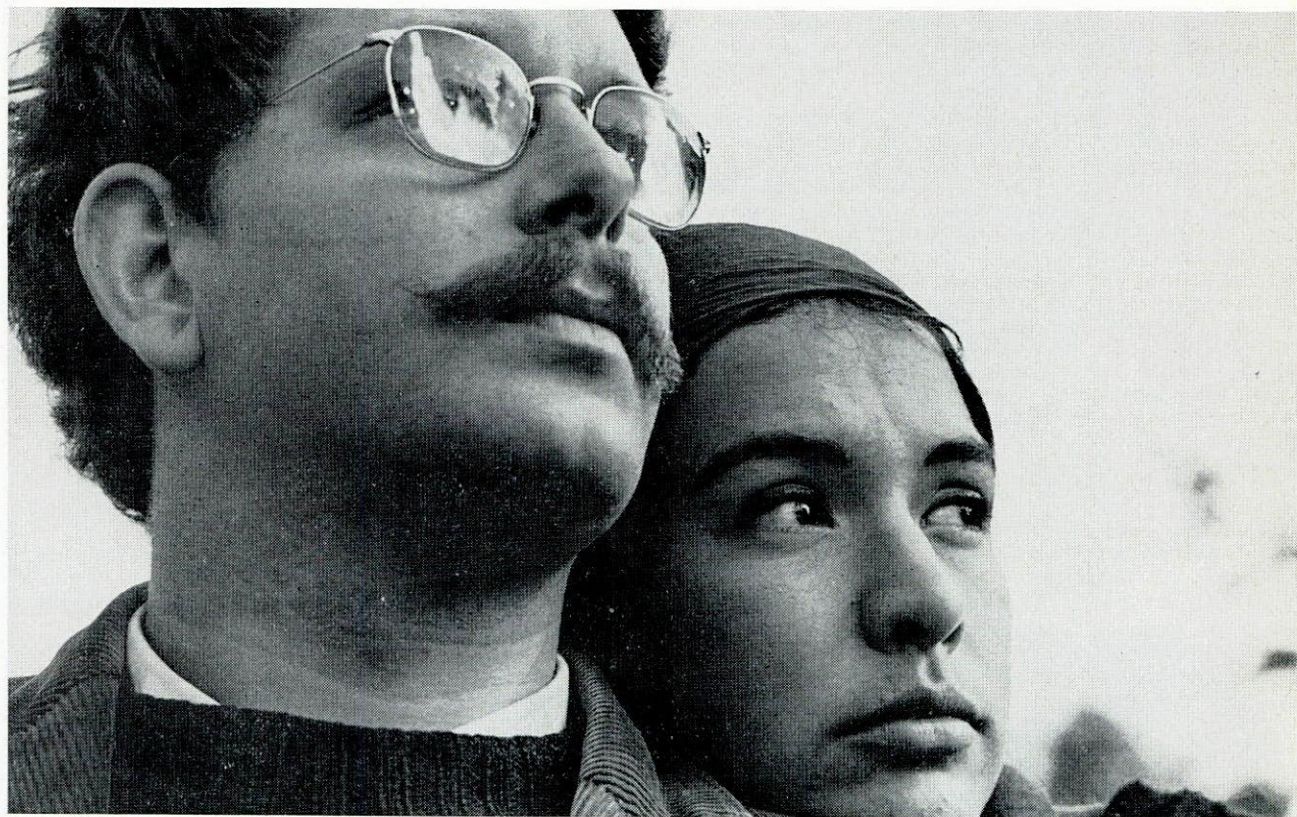
..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Verbond in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

..... Handtekening:

Kunstenaar-sechtpaar Wortel uniek in Amsterdam

'Je wordt er doodziek van: iedereen schildert tegenwoordig. Ik ken een vrouwtje — getrouwd geweest met een schilder — schildert nu zelf ook. Krankzinnig. Schilderen is vandaag de dag niet te doen. Er valt niets te organiseren. Een paar mensen redden het, de rest niet. Ik werk de laatste tijd alleen maar om te kunnen werken, om mijn materiaal te kunnen betalen.'

Aan het woord is John Wortel (27), schilder, getrouwd met Anneke Wortel-v. d. Waerden (24), vader van een zoon van vijftien maanden. Ik spreek hem in zijn 'galerie,' Warmoesstraat 165-Amsterdam. Hij verkoopt daar uitsluitend werk van zichzelf en van zijn vrouw. Zij maakt keramiek.

'Het werk van Anneke 'gaat' op het ogenblik veel beter dan dat van mij. Of ik jaloers ben? Vergeet dat maar. Het succes dat wij hebben is nogal wisselend. Soms verkoop ik, dan zij weer. De laatste maanden zit er een beetje de klad in de schilderijen-verkoop. Maar als ik iets verkoop gaat het ook meteen om grote bedragen. Onze galerie is geen echte kunsthandel, meer een showroom voor eigen werk. Echte galleries, zoals in het buitenland, vind je in Nederland nauwelijks. Slechts weinig kunstenaars staan hier onder contract bij een galerie. Wel zijn er in ons land veel expositieruimten. Voor mij hoeft dat exposeren

niet. Want wat gebeurt er? Je moet zelf uitnodigingen laten maken en versturen, gauw zo'n duizend stuks. Je betaalt de zaalhuur, vaak ook niet mals. En dan moet je nog voor eigen relaties zorgen, die komen en eventueel iets kopen. Want relaties van de galerie zie je zelden of nooit. Kijk, je moet als kunstenaar niet commercieel zijn, maar het is wel makkelijk als je handig bent. Je moet mensen, de potentiële kopers, achter hun kont zitten.'

Problemen schetsen

John zit nonchalant op zijn bureau in het kantoor van zijn 'showroom.' Hij heeft iets bombastisch en kinderlijks tegelijk als hij met zijn handen gebarend de problemen schetst.

We worden onderbroken: er loopt een meisje door de steeg naast de galerie. John springt op, zwaait en mompelt luchthartig: 'stuk.' Het is niet duidelijk of het hier om een koosnaampje gaat dan wel om een van zijn werkstukken, die hij van plan is haar te verkopen. Want hij ziet in haar wel degelijk een mogelijke klant, vertrouwt hij me even later toe.

We drinken een glas wijn. Vermoedelijk een van de weinige flessen die van het openingsfeest zijn overgebleven. In november werd de 'showroom' ingewijd, tot drie uur in de ochtend. John noemt

op wat er in huis was gehaald: een voorraad, waaraan een dorstige leger-eenheid genoeg zou hebben. 'Vrijwel alle drank ging op, er werd bijna niets verkocht,' vertelt hij filosofisch.

John Wortel (bij het binnentreden van zijn galerie had ik hem blijmoedig, maar met een uiterst kribbige ondertoon, aan een dame horen uitleggen dat hij geen familie is van de schilderes Ans Wortel) begon al op dertienjarige leeftijd te schilderen, in Laren. Op zijn zestiende kwam hij naar Amsterdam om lessen te nemen op de Rijksacademie voor Beeldende Kunst.

Het is absurd

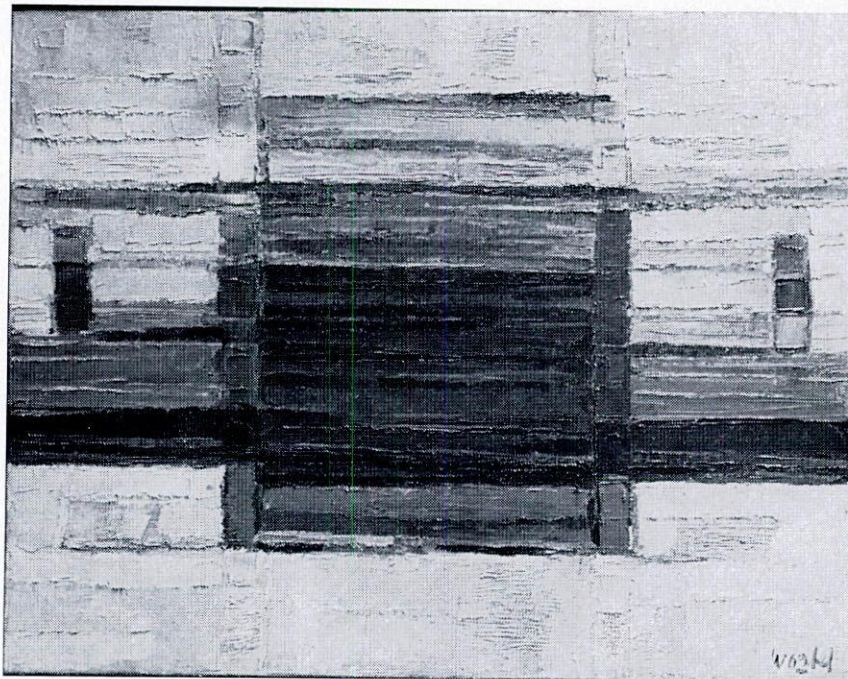
Vraag: Heb je iets aan die opleiding gehad?

Antwoord: 'Weinig. Twee jaar lang heb ik de lessen gevolgd. Daarna niet meer. De meeste jonge mensen komen overigens louter op de academie voor een rijksbeurs. Je krijgt er dingen te doen die niets met het werkelijke leven te maken hebben. Het is absurd. Na afloop word je met diploma op straat gezet — volkomen hulpeloos. Een schilder of een beeldhouwer ben je dan nog niet. Je weet bovendien niet hoe je je kunst aan de man kan brengen, wat daar allemaal voor komt kijken. Negentig procent van de 'academici' komen dan ook terecht bij de contraprestatie.'

John: 'Tegenwoordig schildert iedereen'

Bij de foto's

Links: John Wortel met zijn vrouw Anneke
Rechts: Een van de recente schilderijen van John Wortel

KUNST

'Niet dat ik iets tegen de contraprestatie heb (overheidssteun in de vorm van aankopen). Zo nu en dan maak ik er — als ik in geldnood zit — zelf gebruik van. Ik vind overigens niet dat een schilder in de contraprestatie moet blijven zitten als hij — zoals maar al te vaak gebeurt — clandestien massa's bijverdient. Het is natuurlijk het prettigst als je het zonder steun rooit. Dat betekent dan wel dat je mensen moet opbellen, ze achterna moet lopen, op bezoek gaan, een beetje moet slijmen. Dat is soms wel vervelend. Als zo'n vent met veel poen een doek van mij wil kopen, waarom komt hij dan niet in mijn showroom. Maar nee, daarvoor hebben ze vaak geen tijd. Je moet er zelf achteraan. Met de keramiek van Anneke ligt dat iets anders. Op het ogenblik gaan vele musea ertoe over keramiek-afdelingen in te richten. Die kopen wel. Ook komen er steeds meer keramiek-tentoonstellingen. In het Schiedams museum gaan Anneke en ik binnenkort samen exposeren. Erg leuk. Ik hang liever in Schiedam dan in het Stedelijk van Amsterdam.'

John Wortel die zijn atelier in de buurt van het Waterlooplein heeft, zit 's woensdags en 's zaterdags in de showroom 'Galerie Warmoesstraat.' Op andere dagen zit er iemand die John aanduidt als 'een mevrouw.'

Anneke Wortel-v. d. Waerden (opleiding kunstnijverheidsschool) heeft sinds kort haar atelier thuis, op de bovenverdieping van haar woning in de Korte Leidsedwarsstraat. Eerder stonden haar chemicaliën, oven en ander materiaal in de kelder van haar ouderlijk huis, later in een atelier aan de Lijnbaansgracht. Vooral nu ze een zoon heeft, is dat atelier thuis een uitkomst.

Donker, ernstig en moeilijk te peilen, zwijgt ze bescheiden als John over zijn werk spreekt. Zij zelf is op het ogenblik bezig aan een grote opdracht. In haar zolderatelier heeft ze daarvoor een nieuwe omvangrijker oven geïnstalleerd. Haar werk verrast. Het is robuust, trefzeker en eenvoudig van vorm. De glazuren zijn meestal zacht van tint. Haar keramiek heeft de rustige kracht, die alleen mogelijk is bij harmonieus samenspel van techniek en creativiteit.

Galerie ligt goed

Hoe John het werk van zijn vrouw vindt?: 'Goed, bijzonder goed.' 'Vorig jaar belde een man me zondag thuis op. Het was even voor Kerstmis. Hij zegt: 'Meneer die vaas van honderd gulden uit uw etalage, wil ik kopen.' Nou, dat is dan weer verdiend op zo'n zondagmiddag.' Kijk, die galerie ligt daar goed in de Warmoesstraat, vlak naast Krasnapolsky. Er komen massa's mensen langs.

Door de grote zwart omlijste ramen is de keramiek te zien, daarachter, tegen de muur, de doeken van John. Zijn werk is de laatste jaren veranderd. Het is rijper geworden. Het heeft meer inhoud gekregen.

Zo'n vier jaar geleden zag ik werk van John Wortel in het Anne Frank-huis te Amsterdam en iets later in 'De Drommedaris in Enkhuizen. De overheersende indruk was toen: structuurrijk werk, opgezet in een beperkt kleurenschaal, voornamelijk koelgetint. Het werk was intellectueel met een knipoog naar dat van Nicolas de Staël. Zijn huidige schilderijen zijn minder intellectueel, ingetogener, meer naar binnen gekeerd. Het kleurenschaal is uitgebreid, de zeggingskracht toegenomen. Het werk is non-figuratiever en volwassener geworden.

Geen bla - bla - bla

John noch Anneke hebben grote, moeilijke woorden nodig om hun kunst aan te prijzen. Geen bla-bla-bla over artistieke waarden.

Ze zijn uniek. Dat weten ze. Ze lopen er niet van naast hun schoenen.

Uniek? Zeker voor Amsterdam, want waar vind je een echtpaar dat schildert en pottenbakt en dat een eigen showroom bezit?

BOB VAN OPZEELAND

Trammelant in etherland

De t.v. is nu achttien jaar en de radio een jaar of veertig en het huwelijk tussen beide staat voor de deur: in het begin van deze zomer zal — als alles goed gaat — de N.O.S., voluit Nederlandse Omroep Stichting een feit worden. Het wordt geen romantische marriage d'amour, maar een bureaucratische marriage de raison. Van liefde tussen radio en t.v. is maar zelden sprake. Radiomakers kijken afgunstig naar hun populaire t.v.-collega's; veel t.v. medewerkers doen minachtend over 'die goeie oude radio' en zijn heimelijk jaloez op de betrekkelijk grote vrijheid, die de radiomensen hebben, nu alle aandacht gericht is op t.v.-producties en speciaal op de controversiële versies daarvan. Radio is in de terminologie van Mac Luhan een 'hot' medium en t.v. een 'cool'. We komen daar nog op terug.

We schrijven februari 1969. De ether lijkt verre van onbewolkt. De eerste fase in de vernieuwing van het derde net is 1 februari formeel ingegaan; in de praktijk is er van wezenlijke vernieuwing nauwelijks iets merkbaar. Het jongeren-radio-programma Rits is ter ziele. De omroepwet, voor de wijziging waarvan in Den Haag een grote psychologische angst bestaat, omdat er in het recente verleden een kabinet op gevallen is, blijkt op talloze punten tekort te schieten. Het gevaar van vercommercialisering van de omroep is groot, zolang het getalscriterium op grond waarvan zendtijd toegewezen wordt, gebonden blijft aan de populariteit van de omroepbladen in plaats van aan de omroepprogramma's.

Protest-meeting

Een protestmeeting van creatieve radio-t.v.-medewerkers staat, terwijl ik dit schrijf, voor de deur. AVRO en Tros dreigen immers twee machtige omroepkolossen te worden, als er niet snel iets gebeurt. Een polarisering in een progressieve en een conservatieve omroepconcentratie lijkt niet ondenkbeeldig. De N.O.S. zou dan een centrumfunctie gaan vervullen, maar wordt voortdurend bedreigd (omdat ze geen ontmoetingsprogramma's zou maken) door de klassieke zuilen, die zendtijdverlies ten gunste van de N.O.S. maar zeer moeilijk kunnen accepteren. De rechtszekerheid van de omroepmedewerkers laat nog steeds veel te wensen over; de omroepbesturen bestaan nog steeds voor het grootste deel uit niet ter zake kundige leken.

Het wordt hoog tijd dat we stoppen met de opsomming van sombere verschijnselen en ons met vrolijker dingen gaan bezig houden en als het even kan met alternatieven. Gelukkig ontbreekt het niet aan alternatieven, zeker niet op programmatisch gebied. Er lopen vele jonge radio-t.v.-makers rond die boordelplannen zitten. Enkele namen: Wim Noordhoek, Ego-medewerker en twee-

lingbroer Nico Haasbroek, Wim de Bie, Han Reijziger, Henno Eggenkamp, Pim Oets, Willem de Ridder en nog vele anderen. Deze namen komen we tegen bij de Vara (Uitlaat, Fanclub), de VPRO (Hee, Help, 'Jazz en pop live', Hoepla en Later) en in Nieuwe Linie en Hit-week-kringen.

Maar verschillende van de genoemde programma's bestaan al niet meer. Als je programma gestopt wordt kan je enkele dingen doen. De meesten gaan zuiltje verwisselen. Zo ging Hans Keller in verband met het ontslag van Frits van der Poel van de KRO naar de VPRO, Jack Dixon van de VPRO naar de Tros, Roelof Kiers van de AVRO naar de VPRO en bijvoorbeeld Ad 's Gravezande van de AVRO naar de VARA. Anderen veranderen van medium en gaan bijvoorbeeld bij een krant werken, zoals Frits van der Poel deed, die naar Het Vrije Volk ging. Weer anderen nemen een docentschap aan, aan een Academie of aan de School voor Journalistiek.

Uit al deze mutaties blijkt één ding: het conflict rond een bepaald programma is zelden het gevolg van te weinig vakmanschap, want alle genoemde journalisten werden elders weer als medewerker aangenomen, tot ook daar weer een conflict ontstaat. Die kans is niet gering, want het huidige omroepsysteem draagt het zaad van conflict in zich. Zolang het getal norm blijft, is middelmaat en voorzichtigheid troef en sneuvelen Hoepla's en Zo is het-programma's. Een laatste mogelijkheid is het oprichten van een eigen omroep, zoals de Hoeplajongens met hun Eldorado — een soort toekomstig luilekkerland voor 'The Untouchables' — geprobeerd hebben. We weten inmiddels dat het niet gelukt is.

Creatieve talenten

Aan ideeën en creatieve talenten dus geen gebrek. Wat ontbreekt is een structuur, waarin er plaats is voor deze ideeën en haar dragers. Het zoeken naar formeel-structurele alternatieven lijkt dus wenselijker en is tegelijkertijd ook saai. Ik deel niet het optimisme van de heer Broeks, die niet bang is voor de inwerkingtreding van de nieuwe Omroepwet op 1 mei a.s. Die wet is maar een stuk papier zei hij in Vrij Nederland tegen Bibeb, het gaat er om hoe hij in de praktijk functioneert. Daar gaat het inderdaad om en de vooruitzichten zijn dienaangaande niet gunstig te noemen.

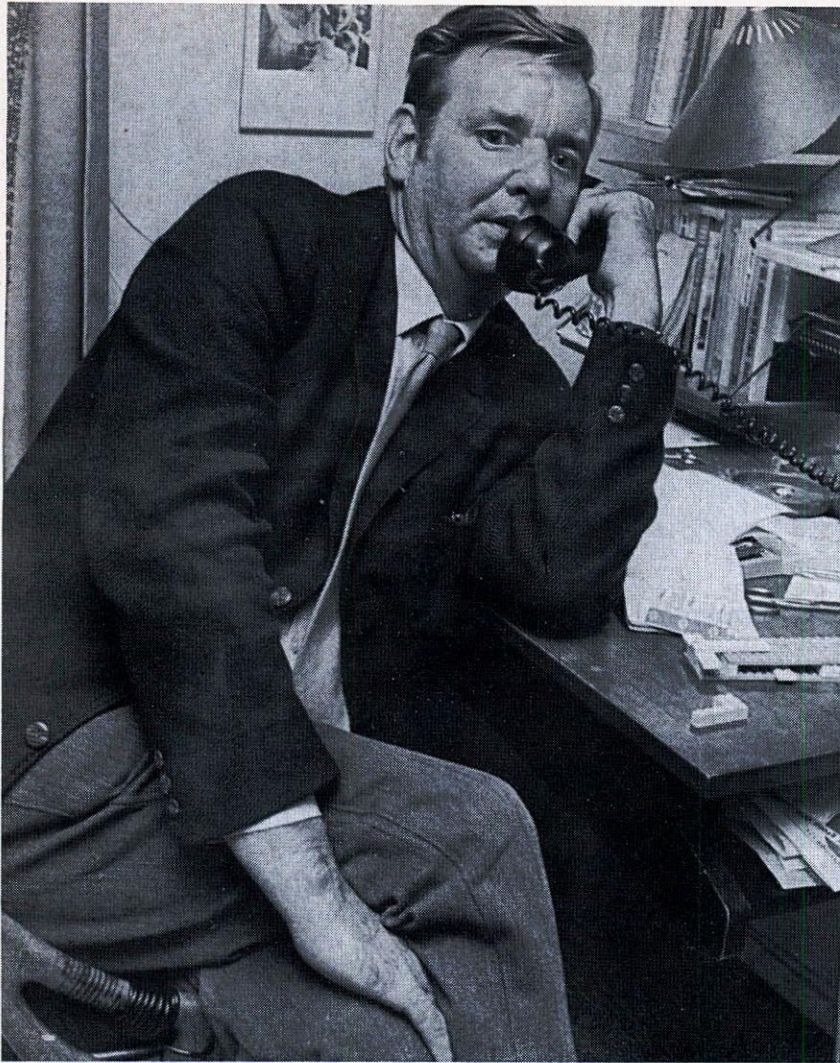
Centrale punten in de Wet zijn de eis van het brengen van ontmoetingsprogramma's door de N.O.S. en van het brengen van totaal-programma's door de zuilen. In het verleden is te duidelijk gebleken dat dit beide zeer vage begrippen zijn, die door de diverse betrokkenen met hun diverse belangen zoveel mogelijk in overeenstemming met het eigen belang geïnterpreteerd worden. Ruzies zijn er in het Gooi dan ook

aan de orde van de dag. De inwerkingtreding van de Omroepwet zal zoveel mogelijk vertraagd moeten worden om tijd vrij te maken voor een zo breed mogelijke discussie, waaraan ook dit artikel wil bijdragen. De wet zal zodanig gewijzigd moeten worden, dat voorkomen wordt, dat de uitgevers van verkapte omroepbladen (in feite familiebladen, met omroepgegevens, die alleen door 'omroepbladen' gepubliceerd mogen worden) in feite de zendtijddistributie gaan bepalen. De protesterende omroepmedewerkers gaan zich beraden op een andere mogelijkheid om van de kijkers en luisteraars te weten te komen, wat voor programma's (c.q. omroepen) men wil. Dat lijkt een stap in de goede richting.

Goede programmamakers

Wie een goed programma wil moet geen lid worden van een bepaalde omroep, want goede programma's zijn niet het monopolie van een bepaalde omroep, maar worden evenals slechte programma's, door alle omroepen gemaakt. Een lid worden van de VARA omdat je socialist bent, van de AVRO omdat je algemeen bent of van de KRO omdat je katholiek bent is volstrekt uit de tijd. De tijd van de emancipatie-omroepen is voorbij. Hoera. Een goed programma is niet goed omdat het vrijzinnig-protestants is, maar omdat het gemaakt wordt door een goede programmamaker. Wie goeie programma's wil steunen moet niet een omroep gaan steunen door daar lid van te worden, maar moet aan de omroep die het uitzendt kenbaar maken, dat hij het programma goed vindt. Dat biedt de grootste garanties, dat zo'n programma niet verdwijnt. Kijk- en luisteronderzoek is nog steeds geheim, schandalig maar waar.

Een positieve ontwikkeling is het ontstaan van lokale zenders, waarschijnlijk het eerst in Amsterdam en Rotterdam (er bestaan al twee regionale zenders: de Regionale Omroep Noord-Oost en de Regionale Omroep Zuid) in navolging van bijvoorbeeld Engeland. In New York zijn meer dan zeventig plaatselijke stations. En waarom ook niet? We hebben plaatselijke kranten, waarom geen plaatselijke radiozenders. Technisch zijn er geen beperkingen: er zijn nog grote mogelijkheden voor FM-zenders met een beperkt bereik. Ook formeel zijn er geen hinderpalen, want de omroepwet voorziet in de mogelijkheid van het oprichten van deze zenders. In Amsterdam worden al uitgebreide plannen gemaakt over programmering, financiering e.d. Een lokale zender zou mijns inziens voornamelijk een muziekzender moeten zijn, met informatie, vooral veel van plaatselijk belang. Men kan bij het uitwerken van de plannen voor deze stadstations veel leren van de fouten van Hilversum. Bovendien ontstaat er weer

FRITS VAN DER POEL

een klein reservoir voor in Hilversum ontslagen omroepmedewerkers. Niet gek dus allemaal.

Toverwoord

Een toverwoord in het Gooi is zenderkleurig. Dat wil zoveel zeggen als: niet meer het risico lopen, dat je hoorspelen zowel op Hilversum 1, 2 of 3 krijgt te horen, maar hoorspelen op één zender. Hetzelfde geldt voor lichte muziek, klassieke muziek, documentaires en noem maar op. Ideaal zou zijn: zware kost (documentaires, kerkdiensten, hoorspelen, etc. op Hilversum 1, lichtere kost (operette, vrouwenprogramma's en sport) op Hilversum 2 en het lichte werk op Hilversum 3 (Pop-muziek en flitsende actualiteit). Je weet dan ten naaste bij wat je krijgt als je de radio aanzet. De B.B.C. kent dit systeem al jaren. Het zou ook fijn zijn als er 24 uur muziek was op de radio, zodat het 'goede wacht' vóór het Wilhelmus tot het verleden zou gaan behoren. Want het blijft behelpen op wacht zonder een vrolijk muziekje. Het V.P.R.O.-voorstel van een lichte muziekzender, die continue zou uitzenden was een goeie eerste stap ter bereiking van deze meer ideale situatie, maar er dreigt niets van terecht te komen. De vernieuwing van Hilversum 3 tot een zen-

der die het tegen Veronica kon opnemen is op de lange baan geschoven. Den Haag en enkele grote omroepen wilden er nog niet aan.

Sommige omroepen wilden wel de ergste praatprogramma's van Hilversum 3 naar Hilversum 2 of 1 verschuiven, maar daar bleef het bij. En het werd nog erger, toen men voorstelde om wel na zes uur 's avonds door te gaan met Hilversum 3, maar dan met een serieus-klassiek programma naar analogie van het Third Program, zoals de Engelse B.B.C. kent, naast haar lichte programma. Dat lichte programma zou er dus in ons land 's avonds niet komen. De toekomstige functie van de radio lijkt mij tweeledig: zij moet compacte, zakelijke informatie brengen en kan dat sneller dan broer t.v. en zij moet een weinig aandacht vereisend achtergrond-decor met goed in het gehoor liggende muziek gaan bieden voor werkende, spelende en autorijdende luisteraars. Het is duidelijk, dat we van die ideale situatie nog ver verwijderd zijn.

Verlanglijstje

Er blijft nog veel te wensen over. Mijn verlanglijstje ziet er als volgt uit:

- uitbreiding van de zendtijd voor radio en t.v.

RADIO-TV

- invoering van het stelsel van zenderkleuring bij radio en t.v.

- afschaffing van de genre-hygiëne bij beide media, d.w.z. het brengen van een totaal programma, in plaats van het opdelen van de zendtijd in vrouwen-, gymnastiek-, consumenten-, kunst-, kinder-, jongeren en andere programma's. Alleen sport en nieuwsprogramma's zouden misschien duidelijk geprogrammeerd moeten worden.

- Minder mikken op het zgn. 'algemeen belang'; lees grauwe middelmaat.

- snelle invoering van een echte Hilversum 3 à la Luxemburg, Veronica.

- openbaarmaking van waarderings- en dichtheidscijfers.

- afschaffing van het publikatiemonopolie van omroepgegevens van de omroepbladen.

- afschaffing van het systeem van ledenbinding.

- Minder 'Nieuwspoort'-(parlementaire en 'Schiphol'-(interviews met aankomende V.I.P.'s)journalistiek.

- Niet alleen correspondenten in Washington, Tel Aviv en Wenen, maar ook in Moskou, Cairo en Praag.

- Minder sprekers, sluiters en openers en meer reportages.

- Meer service, dat wil zeggen: meer zendtijd rechtstreeks ter beschikking stellen van luisteraars en kijkers. Bijvoorbeeld: een luisteraar moet naar Zwitserland en heeft nog plaats vrij in de auto. Hij belt op naar de radio en zegt dat hij lifters mee kan nemen naar Zwitserland. De radio zendt dit bericht uit. Even later belt er iemand op, die zegt dat hij graag mee wil. Dit wordt uitgezonden en twee mensen maken het elkaar naar de zin, dank zij de media. In Frankrijk zijn al programma's waar je moeilijke huiswerksommen kan opgeven, die even later door luisterende wiskundeleraren worden opgelost. Dát is radio.

- Meer live-programma's in plaats van ampex-inblikwerk.

- Minder forums met doctorandussen achter naambordjes.

Zo kan je nog tijden doorgaan. We stoppen er even mee. Wie een of meer van mijn verlangens ook deelt, moet dat maar met een briefje kenbaar maken aan de omroepen. De naam van de omroep en Hilversum is voldoende. Alleen dan gebeurt er misschien iets.

Waarom is de radio volgens Mac Lohan heet en de t.v. koel. Radio is heet, omdat hij minder van de luisteraar vraagt, omdat je zelf je fantasie kan laten meespelen bij wat je hoort, omdat je hem gebruiken kan om alleen te willen zijn en omdat je hem als je dat wilt alleen als achtergrond kunt gebruiken. Bij televisie moet je veel meer zelf meedoen, je kan er niet onderuit, je kan je minder laten gaan, minder je fantasie laten werken. De beestjes moeten een naam hebben. Het is maar even een weet.

JAN HAASBROEK

Je vindt ze overal ter wereld. In alle grote steden zie je ze langs de straat. Ook Den Haag heeft zijn lorreboeren. Het Bierstraatje is hun domein. Wat ze per dag ophalen wordt daar in grote pakhuizen opgeslagen. Tom Weerheym zag ze bezig en legde hun werkzaamheden op het celluloid vast.

